International Journal of Kannada Research
www.kannadajournal.com

ISSN: 2454–5813
IJKR 2018; 4(2): 12-13
© 2018 IJKR
www.kannadajournal.com
Received: 04-02-2018
Accepted: 05-03-2018

ಡಾ. ಶೋಭಾ ನಾಯಕ
ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ
ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ
ರಾಣಿ ಚನ್ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ
ಬೆಳಗಾವಿ.

Correspondence
ಡಾ. ಶೋಭಾ ನಾಯಕ
ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ
ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ
ರಾಣಿ ಚನ್ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ
ಬೆಳಗಾವಿ.

ಯಂತ್ರ ನಾಗರಿಕತೆ ಮತ್ತು ಗಾಂಧಿ

ಡಾ. ಶೋಭಾ ನಾಯಕ

'ಕುರುಡರ ಓಣಿಯ
ಚಾಳೀಸ ಮಾರಿದವ'
ಖ್ಯಾತ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತಿ ಜಂಬಣ್ಣ ಅಮರಚಿಂತ ಅವರ ಈ ಕಿರು ಕವಿತೆಯೇ ಇಡೀ ಗಾಂಧಿ ತತ್ವವು ಪ್ರಸ್ತುತ ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ ತಲುಪಿರುವ ದುರಾವಸ್ಥೆಗೆ ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿದೆ. ಗಾಂಧೀವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಜನರನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಸಂತ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಅವರ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಚಾಚು ತಪ್ಪದೇ ಪಾಲಿಸುವ ವರ್ಗ. ವಿನೋಭಾ ಬಾವೆ, ಕೃಪಾಲನಿ ಮುಂತಾದವರು. ಎರಡನೆಯ ವರ್ಗ, ರಾಜಕೀಯ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಖಚಿತ ವೈಚಾರಿಕ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿ ನಿರಂತರ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲೇ ಗಾಂಧಿಯನ್ನು ಒಳಗು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ವರ್ಗ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಲೋಹಿಯಾ, ಜೆ.ಪಿ. ಇತ್ಯಾದಿ. ಎಲ್ಲಾ ವಾದಗಳನ್ನು ವಾದಿಸುವ ವಾದಗಾರರ ಸಮಸ್ಯೆಯೇನೆಂದರೆ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿರುವ ಅಚಲ ನಂಬಿಕೆ. ಯಾವುದೇ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದೇ ಅದು ಅನನ್ಯವಾದುದೆಂದೇ ಬಗೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಲಘುವಾಗಿ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಬಹುದಾದರೆ, ಗಾಂಧಿ ಗಾಂಧೀವಾದಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಮಾರ್ಕ್ಸ ಮಾರ್ಕ್ಸವಾದಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಅಂಬೇಡ್ಕರ ಅಂಬೇಡ್ಕರವಾದಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವರ ವಿಚಾರ ಧಾರೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ ಅಸಂಖ್ಯ ಜನ ಇವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಾದಗಳು ಆಯಾ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮುರಿದು ಕಟ್ಟುವ, ಪುನರ್ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗೊಳಿಸುವ ಹಾಗೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜ್ಞಾನ ಶಿಸ್ತುಗಳಿಂದ ಬೆಳೆಯುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಇಲ್ಲವೆನಿಸುವಷ್ಟು ಕಳೆದುಕೊಂಡವು. ಗಾಂಧಿಜಿಯವರಿಗೆ ತಾನಾಡಿದ ಮಾತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಮುಂದೆಂದದಾದರೂ ಪಶ್ಚತ್ತಾಪವಾದರೆ ಅದನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಂಡು ನಡೆಯುವ ವಿನಯ ಮತ್ತು ತೆರೆದ ಕಣ್ಣುಗಳಿದ್ದವು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರ ಮತ್ತು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನಡುವಿನ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಭಾರತದ ಹಳ್ಳಿಗಳೆಂದರೆ ಸ್ವರ್ಗ ಸದೃಶ್ಯಗಳಾದವು. ಆದರೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರರಿಗೆ ಅವು ಜಾತಿ–ಮತಗಳಿಂದ ಕೊಳೆತು ನಾರುತ್ತಿರುವ ನರಕಗಳಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಅಂಬೇಡ್ಕರರ ಈ ಮಾತು ಇಪ್ಪತ್ತರ ದಶಕದ ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದೇ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮೂವತ್ತರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಬರಮತಿ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ 'ನಾನು ಕೇವಲ ಅಂತರ್ಜಾತಿ ವಿವಾಹಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಒಂದು ಬೋರ್ಡನ್ನು ತೂಗು ಹಾಕಿದರು. ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪೂನಾ ಒಪ್ಪಂದ–1932 ನಮ್ಮ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಭಾರತವನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾದ ಎರಡು ಬಗೆಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳ ಸಾಮರಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಂಘರ್ಷವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಕಠಿಣ ವ್ರತಿ ಮಾತ್ರ ಆಚರಿಸಬಲ್ಲಂತಹವು ಎಂದು ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಅನಿಸಿದರೂ; ಆಳದಲ್ಲಿ ಸಭ್ಯ ಭಾರತೀಯ ಗೃಹಸ್ಥಿಗೆ ಬೇಕಾದ ತಂತ್ರಗಳೆಂದೇ ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಉಪವಾಸ, ಮಿತ ಭೋಜನ, ಖಾದಿ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ಋಜುತ್ವ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸೆ ಎಲ್ಲವೂ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಆದರ್ಶ ಪ್ರಾಯವಾದವು. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಲು ಸವಾಲೊಡ್ಡುವಂತಹವು. ಗಾಂಧಿಯ ಮಹತ್ವವಿರುವುದು ಯಂತ್ರ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಮಿತ ಬಳಕೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ. ಮಾರ್ಕ್ಸ ಯಂತ್ರ ನಾಗರಿಕತೆಯಿಂದಲೇ ಕಾರ್ಮಿಕ ಕಲ್ಯಾಣ, ಲೋಕ ಕಲ್ಯಾಣ, ಕಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದರೆ ; ಗಾಂಧಿ ಯಂತ್ರದ ಮೇಲಿನ ಅತಿಯಾದ ಅವಲಂಬನೆಯೇ ಅಮಾನವೀಯ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಬದುಕಿನ ಮೂಲ ಎಂದು ಬಗೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಇಡೀ ಮಾರ್ಕ್ಸನ ಸಿದ್ಧಾಂತ ನಿಂತಿರುವುದು ಬೃಹತ್ ಕಾರ್ಖಾನೆ, ಬೃಹತ್ ಯಂತ್ರಗಳ ಬಳಕೆ, ಬೃಹತ್

ಉತ್ಪಾದನೆಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ. ದಾರ್ಶನಿಕ ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಅನುಭವಿಸಬಹುದಾದ Alienation (ಏಲಿಯನೇಷನ್–ಪರಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ)ಗೆ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಬೃಹತ್ ಉತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದನಾ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ನಂಬಿಕೊಂಡ ಆದರೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ ಪೂರ್ವದ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮನುಷ್ಯನ ದೈಹಿಕ ಶ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಇಟ್ಟರು. ದುಡಿಮೆ ಅವರಿಗೆ ಕೇವಲ ಕೆಲಸವಲ್ಲ; ಕಾಯಕ. ಹೀಗಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೇಳುವುದು ಆಧುನಿಕತೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಸಹಜ ವಿಧಾನವೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಶ್ರಮ ಶಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ನಂಬಿಕೆ ಇಡುವುದು. ಈ ಮುಖಾಂತರವೇ ಆಧುನಿಕತೆ ತರಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಪುಳಕ–ನರಕಗಳನ್ನು ಸಮಚಿತ್ತದಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಗುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಗುಡಿ–ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ All is beautiful ಎನಿಸುವುದು. ಹಾಗಂತ ಹೇಳಿ ಗಾಂಧಿಜಿಯವರನ್ನು 'ಪ್ರಗತಿ ವಿರೋಧಿ' ಎಂದು ಕರೆಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸಿನಿಮಾ, ಟೆಲಿಫೋನ್, ರೈಲು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ವಿಕಾಸ ಶೀಲ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದು ಎಂದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆಧುನಿಕ ನಾಗರೀಕತೆ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕೆಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದರು. ವಿಜ್ಞಾನದ ಹೊಸ ಹೊಸ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ಯಾವತ್ತೂ ಕೂತುಹಲವಿದೆ. ಖ್ಯಾತ ಲೇಖಕ ಯು.ಆರ್.ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದಾದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಈಗೇನಾದರೂ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಶ್ರಮವನ್ನು ಲಕ್ಷ ಲಕ್ಷ ಸಲ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ಗಣಕ ಯಂತ್ರ (Computer) ವನ್ನು ತುಂಬಾ ಮೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಂತ್ರ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗಿರುವ ಆತಂಕಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ–ಮನುಷ್ಯರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆನಿಸಿ ಕೇವಲ ಯಂತ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಔದ್ಯಮಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ ಮಾನವನ ಭಾವನಾ ಜಗತ್ತಿನ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಸಹಜವಾದುದಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು. ಯಂತ್ರಗಳ ಮೇಲಿನ ಆಧುನಿಕ ಮಾನವನ ಅತಿಯಾದ ಅವಲಂಬನೆ ಮಾನಸಿಕ ವಿಕಾಸಕ್ಕಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಇಡೀ ಜೀವ ಸಂಕುಲದ ವಿಕಾಸಕ್ಕೂ ಮಾರಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಬಲ್ಲದೆಂದು ಆತಂಕ ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಿದ್ದರು. Global Warming, Ozone ಪದರಿನ ಹರಿಯುವಿಕೆ, ಅರಣ್ಯನಾಶ, ಬರಗಾಲ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವರ ಮಾತು ನಿಜವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆಧುನಿಕೋತ್ತರ ಕಾಲಘಟ್ಟವು IT/BT ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬದುಕನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಂದಿನ ಯಂತ್ರ ಜಗತ್ತಿನ ಬದುಕು ಸಹಜವಾಗಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತ ಜರ್ಮನ ಕವಿ ಬರ್ಟೋಲ್ಟ ಬ್ರೆಕ್ಟ್‌ನ ಪದ್ಯವೊಂದು ನೆನಪಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆ ಪದ್ಯದ ಹೆಸರು 'ಜನರಲ್ ಯುವರ್ ಟ್ಯಾಂಕ ಇಸ ಅ ಪವರ್‌ಫುಲ್ ವೈಹಿಕಲ್'.

'General Your Tank is A Powerfull Vehicle:
No machine, however powerful it is, can substitute
Human power of thinking. We think; therefore we are…
General, Your Tank is a Powerful Vehicle
It smashes down forests and crushes a hundred men.
But it has one defect:
It needs a driver.
General, Your bomber is powerful.
It flies faster than a strom and carries more than an elephant.
But it has one defect:
It needs a mechanic.
General, man is very useful.
He can fly and he can kill.
But he has one defect:
He can think.

-Bertolt Brecht' [1]

ಇದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುವ ಮಷಿನ್ ಗನ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಿರುಗುವ ವಾಹನ. ಇದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವನೆಂಬ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿಯದ ಸಂಗತಿ. ಸುತ್ತಲೂ ಫಿರಂಗಿಗಳನ್ನು ಕೋಡಿನಂತೆ ಧರಿಸಿ ಧಿಮಾಕಿನಿಂದ ಸಾಗುವ ಇದು ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನರ ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಯಂತ್ರದ ಆವಿಷ್ಕಾರವಾಯಿತು. ಈ ಬಗೆಯ ಅಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಯುದ್ಧ ಯಂತ್ರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಬ್ರೆಕ್ಟ್‌ನ ಕವಿತೆ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಥಹ ಬೃಹತ್ ಯಂತ್ರವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಕೂಡ ಕೊನೆಗೂ ನಮಗೆ ಆಲೋಚಿಸುವ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ ಎನ್ನುವುದರೊಂದಿಗೆ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನಮ್ಮ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಮೌಲ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡುವ ಶೌರ್ಯಪ್ರತಾಪವುಳ್ಳ ಪುರುಷಸಿಂಹರಲ್ಲ. ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಬಿತ್ತುವ ಆತ್ಮಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುವ ಮಾನವೀಯ ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ಮನುಕುಲವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವ ದೇವಸ್ವರೂಪಿ, ಸಾತ್ವಿಕ ಚೈತನ್ಯಶೀಲ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಎನ್ನುವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಅಗಾಧ ಶಾಂತಿ ತುಂಬಿದೆ. ಅದೊಂದು ಶಾಂತಸಮುದ್ರ. ಇಂದಿಗೂ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಏರಿದ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಆಧುನಿಕ ಭಾರತೀಯರಾರು ಏರಲಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧಿಗೆ ತದ್ರೂಪಿಯಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಗಾಂಧಿ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಗಾಂಧಿ ಎನ್ನುವುದು ಹೇಗೆ ನೋಡಿದರೂ ನಮಗೊಂದು ನೈತಿಕತೆಯ ಸಾಕ್ಷಿ ಪ್ರಜ್ಞೆ. ಖ್ಯಾತ ಭೌತ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಐನಸ್ಟಿನ್ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವೊಂದು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟಿತ್ತೇ? ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ಏಳುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸತ್ಯಾತ್ಮ ಮಹಾತ್ಮವಾಗಿದೆ. ಇವತ್ತಿನ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಚಿಂತನೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಬಲ್ಲವು.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿ

1. ೃಣಣಠಿ://ತಿತಿತಿ.ಜಟಿರಟಞ್ಞ–ಜೆಂಡಿ–ಣಣಾಜಜಟಣ.ಂಟ/ರಜಟಿಜಡಿಚಿಟ–ಥಿಂಣಾಡಿ–ಣಚಿಟಿಞ–ಎ–ಚಿ–ಠಿಂತಿಜಡಿಜೆಣಾಟ–ತಜ್ಞಛಿಟಜ.ೃಣಟಟ

ಪರಾಮಾರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. ಗಾಂಧಿ ಒಂದು ಶೋಧ, ಶ್ರೀ ಭಗವಾನ ಸಿಂಗ್ ಅನು: ಆರ್ ಪಿ ಹೆಗಡೆ, ಓಂ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು,2013.
2. ಗಾಂಧೀಜಿ 100 ಆದರ್ಶಗಳು, ಎಂ.ವಿ.ನಾಗರಾಜರಾವ್, ಸಯಧಾ ಎಂಟರ್ ಪ್ರೈಸಸ್ ಬೆಂಗಳೂರು,2013.
3. ನನ್ನ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆ, ಮೋ.ಕ.ಗಾಂಧಿ ಅನು: ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ, ನವಜೀವನ ಪ್ರಕಾಶನ ಮಂದಿರ ಅಹಮದಾಬಾದ್ 1900,1905,2005.
4. ಮಾರ್ಕ್ಸ್, ಗಾಂಧಿ, ಸಮಾಜವಾದ ರಾಮ ಮನೋಹರ ಲೋಹಿಯಾ ಬರಹಗಳು, ಸಂ : ನಟರಾಜ ಹುಳಿಯಾರ್, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ ಬೆಂಗಳೂರು, 2003.